

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. februvarja 1888. l.

XXVIII. leto.

K novemu letu.*)

Odkar je velezaslužni Bleiweis jel izdovati „Novice“, začela se je ideja národnosti širiti tudi mej slovenskim národom. Prosti národ se je prej imenoval po deželi, v kateri je stanoval, oslanjajoč se tako rekoč na deželno avtonomijo n. pr. Štajarec, Kranjec, Korošec, Primorec i. t. d., kateri izrazi se še tudi danes mej prostim národom rabijo. In če se tudi rabijo, vender vé prosto ljudstvo, da spadamo vsi, naj smo Štajarci, Kranjci, Korošci, Primorci i. t. d. v jedno národno skupino, v slovenski národ. Bleiweisove „Novice“ jele so prve posamezne naše deželane iz stališča národne avtonomije imenovati Slovence. To stališče so za „Novicami“ zavzeli vsi naši časopisi in knjige. I danes ni na slovenskih tleh mnogo ljudi, koji bi se ne zavedali svoje národnosti. Svojo národno individualnost smo razvili do tolike stopnje, da smo kompetentni zahtevati pred svetom enakih pravic z drugimi národi.

Z razvitkom národne individualnosti je tudi učiteljstvo v zvezi kot faktor ljudske izobraženosti. Z napredkom časa napredovalo je z národom i učiteljstvo ter pripomoglo koliko toliko k razvitku národne zavesti. Če tudi se ta zadeva v prejšnjih časih ni toliko uvaževala, ker smo bili mi učitelji v obče po svojem slabo organizovanem stališči navidez malo merodajni nasproti drugim mogotcem, vender se dandanes gleda drugimi nazori na nas i naše šolstvo, dà, ostali faktorji so uvideli, da spada učiteljstvo k najvažnejšim faktorjem národnim, kar se tiče njegovega duševnega razvitka ter kulture sploh. Kakor se je pred 100 leti izrekla cesarica Marija Terezija „schola est politicum“ (šola je politična zadeva), po katerem geslu se še dandanašnji državniki i politični faktorji ravnaajo, istim pravom smatra národ šolo in učiteljstvo kot „res nationalis“ (národna zadeva). To istino vidimo dandanes v naši državi v vednem boji. Faktorji nemškega in madžarskega národa hočejo pridobiti nenemško in nemadžarsko šolstvo in učiteljstvo za sé skrivajoč se za državno koristjo. Mogoče, da bi se jim to posrečilo v prejšnjih časih, dandanes to ni več možno; kajti lastni „jaz“ razvit je do samostojnosti v vseh národih naše širne države.

V takej neprestanej borbi se je razvilo češko, hrvatsko in poljsko šolstvo in učiteljstvo do tolike stopnje, da tekmuje danes s svojimi francozkimi in nemškimi kolegi tudi z onimi za mejami našimi; kajti veliki shod češkega učiteljstva, kateri se je vršil pred jednim letom v Pragi, štel je ravno takó 2000 udeležencev, kakor letošnji shod francozkih učiteljev v Parizu in nemških v Gothi. Češko, hrvatsko in poljsko učiteljstvo

*) Nekoliko zakasnjeno, a še vedno umestno.

goji svoj razvoj na podlogi narodne individualnosti iz stališča narodne avtonomije ter izključuje popolnoma stališče deželne avtonomije. Oni imajo mnogobrojna društva, a vsa ta so spojena v osrednja društva, katera se nazivajo „Ustředni spolek jednot učiteljských českých“, „Towarzystwo pedagog.“ in „Saveza hrvatskog učiteljstva“. Koncem leta 1887. gledajo ta društva ponosnim okom na dobre izsledke svoje delavnosti. Češko učiteljstvo ponaša se s svojim dobro urejenim „Bolzanovim sirotčincem“, z izdavanjem velikih knjižnic in s svojim dobro organizovanim osrednjim društvom, v katerega pošiljajo vsa ostala društva do 150 delegatov. Poljsko učiteljstvo izvršilo je v letu 1887. svoj veliki shod v Stanislavovu ter začelo izdavat veliko knjižnico za mladino, a hrvatsko učiteljstvo si je letos s svojo lotrijo pridobilo sredstev za zgradbo konvikta učiteljskih sinov in hčera učiteljski dom.

Če se začetkom novega leta ozremo mi slovenski učitelji v minolost, vidimo za seboj nanizanih mnogo borb za razvoj našega šolstva in stanú. Prelistajmo svoje pedagogijske časopise! V njih čitamo dejanja in nehanja mnogih naših društev in če bi hoteli „skleniti račun“, ga ne moremo, ker nam manjka knjigovodje in šefa „Osrednjega slov. uč. društva“, s katerim bi nastopili stališče narodne avtonomije. Do sedaj delovali smo le vsak po svojem društvu v svojem okraji ne oziraje se na druga društva in sosednje tovariše svoje t. j. doslej smo delovali iz stališča deželne ali celó okrajne avtonomije. Tako delovanje ne zadostujejo niti národu, niti našim stanovskim potrebam. Národ in potrebe našega stanu pripisale so koncem minolega leta našemu „nesklenenemu računú“ pravi pravicati „debet“ ali „dolžan mi je“. Slovensko učiteljstvo se torej naj združi v jedno celoto, smatrajoč svoj stan in šolstvo za „res nationalis“. Le kot združena moč postanemo tudi mi merodajnejšim faktorjem za šolstvo, svoj stan in za národno individualnost. Brez združenja nam ni moči uspešno delovati niti na ustanovo organizovane knjižnice, niti na urejenje naših plač in pravic, sploh brez združenja nemamo istega vpliva, katerega ima učiteljstvo drugih národov. Ko se je leta 1885. obhajala na svetih tleh Velegrajskih tisočletnica blagovestnikov naših, sv. Cirila in Metoda, obdržávalo je češko učiteljstvo veliki shod na Velegradu, kojega se je udeležila tudi cerkvena oblast Moravska, ter se je pokazalo v vsej svojej vrednosti in dostojanstvu, da zna svojo zadačo izvrstno rešiti, a sedaj se užé pripravljajo na oslavo tristoletnice (l. 1892.) rojstva Komenskega (*1592.), koji se sme smatrati pravim trasatorjem moderne pedagogike. Kakó bode to tristoletnico slavilo slovensko učiteljstvo? In minulega leta bi se bila morala slaviti 25letnica našega pedagoga Slomšeka! Bože moj, kakó? Nobeno društvo se ni čutilo kompetentno pozvati druga društva na oslavo 25letnice Slomšekove, kar je samo ob sebi umevno; ker brez osrednjega društva se to ne dá izvesti. Ravno ista nebriznost nas zna zadeti letos in leta 1892., ako si ne uredimo svojih stanovskih razmer po načinu sosednjih tovarišev. Organizujmo se, brez organizacije ne moremo ničesar izvesti!

Nastopilo je leto 1888. Vsa država naša pripravlja se na oslavo 40letnega vladanja Njegovega Veličanstva. Posamezne dežele, občine in društva vseh stanov izražale bodo vladarju svojo udanost in ljubezen z različnimi človekoljubnimi podjetji. Kaj storimo mi slovenski učitelji? Ustanovimo si na oslavo 40letnega vladanja Njegovega Veličanstva „osrednje slovensko učiteljsko društvo“! Ker je Celjsko učiteljsko društvo začelo srečno razpravljati o takej zvezi, naj priobči isto poziv vsem učiteljskim društvom in ostalemu učiteljstvu po vseh naših deželah, s katerim jih pozove k izvolitvi delegatov, delegati pa osnujé zvezo našo. Leto 1888. nam vzbuja torej nádo oživotvoriti naše nakané. „Viribus unitis“ slavi letos svojo 40letnico, zapústimo o tej priložnosti stališče deželne avtonomije ter nastópimo pot narodne avtonomije z vladarjevim geslom „viribus unitis“.

Od l. 1848. šteje narod naš razvitek svoje individualnosti. In v teh 40 letih je tudi naše učiteljstvo napredovalo več ali manj, kakor so mu razmere dopuščale. Ustanovila so se mnoga okrajna učiteljska društva, izdaval se različni pedagogijski časopisi, od katerih sta se nam ohranila „Popotnik“ in „Učit. Tovariš“. Društva naša nalikuj-jo raztresenim udom brez glave. „Popotnik“ in „Tovariš“ pa zastopata v prvej vrsti svoje deželane, na druge se jima ni možno toliko ozirati, dokler nemamo zveze naših društev „Viribus unitis“ se poklónimo letos Njegovemu Veličanstvu z ustanovo osrednjega društva na oslavo 40 letnega njegovega vladanja, ki je ob jednom naša 40 letnica. Učiteljstvo slovensko se bojuje za sé in svoj narod z ljubeznijo in udanostjo do prestola državnega, čeprav bi nam nasprotniki radi očitali nelojalnost, ako bi mogli. Leto 1888. nam pokaže, če umémo take imenitne prilóžnosti uporabiti, da izrečemo prestolu svojo udanost in ljubezen, šolstvu svojemu in stanu pa da zadovoljimo nujno potrebo, koju smo dolžni namfriti.

Izven tega veselega dogodka presenečuje novo leto slovensko učiteljstvo z neko neljubo postavo deželnega zbora štajerskega gledé premeščenja učiteljskega osobja. Z Dunaja sem pa dohajajo resni glasovi. Pretí nam konfesionalna šola. Torej novi boj! Ne! Cerkev smatra šolo in učiteljstvo za „res confessionalis“, narod pa za „res nationalis“. Cerkev in národnost si ne nasprotujeta, temveč se ujemata, kar svedoči družba sv. Mohorja in društvo sv. Cirila in Metoda. Ne bojmo se konfesionalne šole, če se tudi uvede, ne bode v smislu prejšnje konfesionalne šole, temveč v duhu sedanjem. Nad Evropo se zbirajo temni politični oblaki, nek tajni strah navdaja prebivalstvo in časnike, da zna s prihodnjo vzpomladjo bukati občni nemir. Leto 1888! odstrani vsako nevarnost državi, národu in stanu našemu! Uresniči nam vroče želje, združi nas, da porečemo z Njegovim Veličanstvom „v viribus unitis je naša moč!“

Veselo novo leto šolstvu in učiteljstvu slovenskemu in vsemu njegovemu delovanju!

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

VI.

V vsaki šoli se nahaja nekaj otrok, ki se odlikujejo pred vsemi drugimi s svojo bistroumnostjo. Take otroke navadno imenujemo nadarjene ali talentovane. Vender je velika razlika v talentih. Pravi talent se kaže v vztrajnem naporu po dosegi stavljenega si smotra. Takov napor se pojavlja tudi v manj ugodnih okolnostih, kadar bi kakov drug učenec omagal pod težo sovražnih ovir. Take učence je najbolje prepustiti lastni sili, o kateri so uverjeni, da jim pomore do zmage. Podpirati jih gre še le tedaj, ko se pridruži njihovemu duševnemu naporu tolik trud, da je razvidno, da bi opešali v svojem teženji. V takih slučajih bodo uvideli blagohotni namen podpore, kar jih bode še le vzpodbujalo k nadaljni duševni borbi. Od pravega talenta pa gre razlikovati vsako površno živahnost, kateri se morda često pridruži še dovtipno domišljevanje ali uganjanje kakih neumnih šal. Takovega duševnega pojavljanja ne moremo smatrati za podlogo pravemu talentu. Takó niso talenti niti take prebrisane glave, ki imajo najboljšo voljo, prisvojiti si duševnih dober; vender jim često nedostaje duševnih sil, s katerimi bi vzprejeli in obdržali učno tvarino. Iz tega razloga je takim učencem pravi pouk skoraj nepristopen. Učé se bolj mehanično, manjka pa jim notranje razboritosti o vrednosti podanega gradiva. Pri tacih otrocih se o kaki odločnosti niti govoriti ne more; zato pa je jako težavno odpraviti to nepovoljno duševno stanje. Ozdravijo se le, ako jih uverimo, da se